

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

БАБРУЎСК, горад і чыгуначны вузел (лініі на Асіповічы, Жлобін і Рабкор) у Магілёўскай вобл., цэнтр Бабруйскага р-на. За 110 км на ПдЗ ад Магілёва. Порт на р. Бярэзіна. 218,4 тыс. ж. (2008).

У пісьмовых крыніцах (летапісны Бобровск, Бобруск, Бобрусек) упер-

БАБРУЙСК

шыню згадваецца ў прывілеі вял. князя ВКЛ Ягайлы ад 1387. З 14 ст. існавалі замак і гар. ўмацаванні. Б. з'яўляўся рэзідэнцыяй велікакняжацкага намесніка (старосты), які падпарадкоўваўся віленскаму ваяводу. З 1565 у Рэчыцкім павеце Мінскага ваяв. У 2-й пал. 16 ст. пры царкве св. Мікалая існавала праваслаўнае брацтва. У 1626 тут было 15 вуліц, 2 завулкі, 409 двароў, 75 крам, 2 царквы і касцёл. Пасля 2-га падзелу Рэчы Паспалітай (1793) у складзе Рас. імперыі. З 1795 цэнтр павета Мінскай губ. У 1796 горад атрымаў герб: у сярэбраным полі карабельная з 2 перакрыжаванымі бярэнамі. У 1807—36 на месцы гіст. цэнтра пабудавана *Бабруйская крэпасць*. Развіццю Б. спрыяла пракладка шашы Масква—Варшава (1848) і Лібава-Роменскай чыг. (1873). У 1897 у горадзе 34,3 тыс. ж. У 1904 — 52 вуліцы і завулкі, 3050 будынкаў, 19 фабрык і заводаў, 2 банкі, 13 пачатковых школ, гімназія, 2 бальніцы, 3 друкарні, б-ка, 19 корчмаў і інш. З 1924 Б. — цэнтр раёна і акругі (да 1930). З 1938 у Магілёўскай вобл. У Вял. Айч. вайну з 28.6.1941 да 29.6.1944 акупіраваны ням.-фаш. захопнікамі, якія стварылі Бабруйскі

Філіял Нацыянальнага банка ў г. Бабруйск.

Панарама г. Бабруйск.

лагер смерці, знішчылі ў Б. і раёне каля 100 тыс. чал. У 1944—54 цэнтр Бабруйскай вобл. У 1959 тут 97,5 тыс. ж. У 1999 — 220,7 тыс. ж.

У канцы 19 — пач. 20 ст. на архітэктурную Б. аказаў уплыў стыль мадэрн. У цэнтры горада ўзводзіліся мураваныя будынкi: жаночая гімназія, банкі, асабнякі, жылыя дамы. У 1920—30-я гг. забудова гора-

да ажыццяўлялася па радыяльна-паўкальцавой схеме ўздоўж крэпасці і асн. вуліц. Архітэктуразвешлаўплыў канструктывізму і неакласіцызму (дом-камуна, «Дом калектыву»). У пасляваен. перыяд Б. пашырыў межы шляхам далучэння некалькіх населеных пунктаў. У 2-й пал. 20 ст. на перакрыжаванні вуліц Савецкая і Горкага арганізавана пл. Леніна з Домам Саветаў. Пераўтварэнне Б. ў 1960—90-х гг. адбывалася паводле генпланаў 1966, 1978. Кампазіцыйным цэнтрам засталася крэпасць, горад развіваўся па веернай схеме. Забудоввалася адна з гал. магістралей горада — вул. Мінская. Выразнай архітэктурай адзначаюцца будынкi гаркома КПБ і гарвыканкома (1976, архіт. Ю.Шпіт, К.Аляксееў), тэатра драмы і камедыі (1978, архіт. В.Крамарэнка, М.Пірагоў, В.Папоў, У.Шчарбіна), аўтавакзала (1984, архіт. А.Панамароў, В.Мацяш, А.Нічкасаў). Сучасны горад развіваецца паводле генплана 2006. Прадугледжана засваенне тэрыторыі раёнаў Бабруйская крэпасць, Кісялевічы (б. ваен. гарадок), распрацоўваецца праект рэканструкцыі агульнага цэнтра. Вядзецца (2009) забудова

Будынак гасцініцы ў г. *Бабруйск*.

мікрараёнаў № 7, № 5 Б, Заходні. У 2000-я гг. пабудаваны філіял Нац. банка па Магілёўскай вобл., Лядовы палац, мост цераз Бярэзіну і інш. Помнікі архітэктуры: крэпасць (1-я пал. 19 ст.), Мікалаеўскі сабор (1892—94).

У 2009 у Б. дзейнічаюць аддз. Ін-та кіравання і прадпрымальніцтва, філіял Бел. эканам. ун-та, аўтатранс-партны і агр.-эканам. каледжы, леса-тэхн. і механіка-тэхн. тэхнікумы, мед. вучылішча, 3 гімназіі, вучэбны комплекс школа—каледж мастацтваў, 27 сярэдніх, 2 вячэрнія, 2 базавыя, 3 муз. і дзіцячая маст. школы, 6 ДзЮСШ. Працуюць 2 гасцініцы, краязнаўчы музей, выставачная зала, Палац мастацтваў, цэнтры тэхн. творчасці, культуры і адпачынку, 12 б-к, 4 кінатэатры. З 2002 у Б. праводзяцца міжнар. фестываль нар. мастацтва, міжнар. пленэр керамікі. Брацкія магілы падпольшчыкаў, сав. воінаў і партызан, магілы ахвяр фашызму, сав. ваеннапалонных. Помнікі: В.З.Харужай, у гонар Перамогі, партызан і падпольшчыкаў, сав. воінаў-вызваліцеляў, танкістаў, воінскіх часцей, якія вызначыліся пры вызва-

ленні горада ад ням.-фаш. захопнікаў.

Першыя звесткі пра тэатр у Б. звязаны з дзейнасцю ў 17—18 ст. *Бабруйскага школьнага тэатра*. У 19 ст. ў горадзе пастаянна гастраліравалі тэатр. антрэпрызы: І.Славянскага (1869), Г.Страмлянава (1870), А.Мятлава (1877—81), А.Смірнова (1878), А.Даніловіча (1879), А.Картавава

Фрагмент плошчы Леніна ў *Бабруйску*.

(1889—90), М.Барысава (1912), Л.Снегава (1914); т-вы артыстаў пад кіраўніцтвам С.Нікалаева-Станіслаўскага, К.Малеўскага, П.Карніцова, Л.Баскакава, Г.Фядотавай, «Таварыства праезджых актёраў» і інш. У 1852 труппа *Дуніна-Марцінкевіча тэатра* паказвала тут «Сялянку», дзе сам аўтар выконваў ролю Навума Прыгаворкі. Сваю сцэнічную дзейнасць у Б. пачыналі знакамітыя рус. артысты М.Савіна і В.Далматаў. У горадзе выступаў у 1889, 1909 і 1922 П.Арленеў. У пач. 20 ст. ў Б. працаваў прыватны яўр. тэатр, дзейнічалі аматарскія тэатр. і муз.-драм. гурткі, у т.л. гурток «Крыніца» на настаўніцкіх курсах, які ў 1920 паставіў «Паўлінку» Я.Купалы. У гэты ж час у горадзе была сфарміравана труппа чырвона-армейскага тэатра пры палітадзеле 16-й арміі — *Другі паказальны тэатр*. Пад гар. тэатр (назваўся «Дэпо») быў прыстасаваны 2-і паверх пажарнага т-ва. У пач. 1930-х гг. пабудавана спец. тэатр. памяшканне, дзе пачала дзейнічаць арганізаваная ў 1928 рус. драм. труппа У.У.Кумельскага, на базе якой у 1932 быў створаны Дзярж. рус. драм. тэатр Беларусі (цяпер *Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя М.Горкага*). Да 1935

ён працаваў у Б. З сярэдзіны 1920-х гг. дзейнічаў калектыў «Сіняя блуза», на базе якога ў 1935 створаны Бабруйскі трам. З 1938 па 1941 у горадзе існаваў арганізаваны з трама Бабруйскі калгасна-саўгасны тэатр. У 1944 на яго базе створаны Бабруйскі абласны драматычны тэатр, які ў 1947 быў пераведзены ў Гродна і рэарганізаваны ў Гродзенскі абласны драматычны тэатр. У 1950-я гг. ў Б. актыўна працавалі тэатры-гастралёры, праводзіліся вечары адпачынку. У 1956 з акцёраў тэатра драмы і камедыі пры Белдзяржэстрадзе, выпускнікоў Бел. тэатр.-маст. ін-та і аматараў быў створаны Бабруйскі вандроўны беларускі драматычны тэатр. У 1962 ён быў рэарганізаваны ў Бабруйскі музычна-драматычны тэатр, а ў 1965 у Магілёўскі абласны тэатр музычнай камедыі. На базе тэатра ў 1970 створаны Дзярж. тэатр муз. камедыі Беларусі, а ў Б. пачаў дзейнасць Магілёўскі абласны тэатр драмы і камедыі, які з канца 1977 носіць імя ўраджэнца Бабруйшчыны В.Дуніна-Марцінкевіча. У 1970—80-я гг. ў горадзе працавалі нар. тэатры гар. Дома культуры і Дома афіцэраў, шматлікія аматарскія тэатр. калектывы. Сярод адметных сучасных тэатр. калектываў (2009): Бабруйскі заслужаны аматарскі тэатр песні «Шына-най», Бабруйскі народны тэатр, Бабруйскі народны тэатр «Равеснік», Бабруйскі ўзорны музычны тэатр «Слугі трох муз», Бабруйскі ўзорны тэатральны калектыў «Крыштальны чаравічак» і інш. У 1998 і 2001 у Б. прайшоў фестываль нац. драматургіі імя В.Дуніна-Марцінкевіча. У 2008 ён быў адноўлены са статусам міжнароднага.

Ю. Ю. Захарына (архітэктура),
А. І. Грахава (культура).